

Vége az ember felér, de akkor még távolról sincs fent. A kis vonat kiönti a kirándulókat, akik lelkesen és versenyezve másznak felfelé. Átmennek a városkapun, és megindulnak a városka meredek utcáin. Elérnek a miniatűr piazzára, ahol a miniatűr városháza áll, éppolyan régi és gyönyörű, mint a nagyobb városok Palazzo Communaléi. Mindenfelé kis vendéglők kínálják a kilátást, a zenét és a moscato-bort, San Marino specialitását. Némelyek már itt leülnek és gyönyörködnek a köztársaság hadseregében, amelynek a fele legalábbis itt sétál a városháza előtt. Mások berohannak a postahivatalba és San Marinói bélyeggel ellátott levelezőlapokat ontanak a lefelé menő vasút indulásáig.

De a lelkes többség nekivág a tornyokhoz vezető sziklaútnak. Az út a keskeny hegyélen vezet keresztül, jobbra és balra mélységek fölött. A tornyok szabályos középkori, bár nagyon restaurált vártornyok, fantasztikusan uralkodnak a táj fölött, mint a régi zsarnok-törzsfőnökök, mindegyikük egy Malatesta, egy Scaliger, egy Rovere. De a sastoll jelvény a tornyok tetején, San Marino jelvénye, madárrá szelídíti a tornyokat. A kirándulók boldogan nyüzsögnek a korlát nélküli szabadlépcsőkön fel és alá, és talán, amint a boxmeccsen a hozzá nem értő annak örül, hogy nem ő az, akit ütnek, ők is annak örülnek, magukat tudatlan, hogy nem „akkor” kellett élniük.

A Harmadik Torony

Így érkeztünk el egy kis kapuhoz, amire az volt írva: ÚT A HARMADIK TORONYHOZ. Idáig érve a kirándulók lelkesedése elfogyott, kiizzadtak és visszafordultak, a kilátás és a moscato felé. Én továbbmentem, boldogan, megkönnyebbülve, egyedül. A harmadik torony az enyém volt.

A harmadik torony külön áll, a hegy egyik sarkán, mindkét oldalon meredek, megközelíthetetlen sziklán, a város nem ér idáig, és az ember, amíg a gerincen végigmegy, szédül a magasban. Itt, a szabad ormon, erős, hűvös szél fúj, még ebben a hőségben is; úgy képzelem, itt mindig szél lehet.

Finalmente si arriva su, ma la cima è tutt'altro che prossima. Il treno si svuota dai turisti, che si inerpicano sfidandosi con allegria. Attraversano la porta della città e si incamminano per le sue vie scoscese. Arrivano alla piazza in miniatura dove si trova il municipio in miniatura, antico e splendido come i "Palazzi Comunali" delle più grandi città. Tutte le piccole locande offrono panorama, musica e moscato, le specialità di San Marino. Già qui qualcuno si siede e ammira l'esercito della Repubblica, di cui almeno la metà passeggia davanti al municipio. Altri si fiondano all'ufficio postale e imbucano lettere provviste di francobolli sammarinesi fino alla partenza del treno di ritorno.

Ma l'entusiasta maggioranza si avvia invece verso la funicolare che porta alle torri. Il sentiero conduce attraverso la cresta del monte, a destra e a sinistra sopra i dirupi. Le torri sono tipicamente medievali, anche se pesantemente ristrutturata, e dominano il paesaggio come antichi principi dispotici, tutti un Malatesta, uno Scaligero, un Rovere. Ma la penna d'aquila, simbolo di San Marino, a pinnacolo delle torri, le addolcisce, trasformandole in uccellini. I turisti brulicano allegramente su e giù per le scale senza ringhiere, e forse, come l'incapace nel pugilato è lieto di non essere lui quello malmenato, anche loro, senza pensarci, sono lieti di non aver dovuto vivere in "quel" tempo.

Trad. di Alessia Mio

La terza torre

Così siamo arrivati ad una piccola porta sulla quale c'era scritto: SENTIERO PER LA TERZA TORRE. Arrivati fin qui, l'entusiasmo dei turisti si era esaurito, erano sudati e volevano tornare al panorama e al moscato. Io proseguivo, allegro, sollevato, solo. La terza torre era mia.

La terza torre si staglia isolata su un angolo del monte, entrambi i versanti sono scoscesi, dirupi inavvicinabili; la città non arriva fin qui, a chi ne percorre la dorsale vengono le vertigini. Qui, sulla cima nuda, soffia un vento forte e fresco, anche in questa canicola; immagino che qui ci sia sempre vento.

Leülök a tornyom lábához és nézem a kilátást, az én kilátásomat. Ed-
dig osztoznom kellett a többi kirándulóval, csacsogón együtt lelkesed-
nem, most itt megtörténik a lelki birtokbavétel, az egész országrész az
enyém. Az egyik oldalon a lankás, városos, gazdag és alkonyodó Ro-
magna, a tengerig, a másik oldalon az ősi, briganti járta Etruszk Ap-
penninek, és mögöttük húsvéti birodalmamat sejtem, Urbinót,
Arezzót, Gubbiót, az egész Umbriát. Ezek a hegyek nagy hegyek, ami-
lyen nagyot csak kívánhat az ember. Azokat a hegyeket, amelyek még
magasabbak, nem szeretem. Nem szeretem az Alpokat. Féktelenek, ti-
tániaiak. Nem emberi hegyek. A hegy ne legyen nagyobb, mint ezek. Az
Appenninek emberszabású hegyek, aminthogy az egész olasz táj em-
berszabású, azért szebb a föld minden más tájánál.

Ülök az olasz táj fölött, az alkonyatban a kékek és az ég alján a vörösek
élesebbek, zengőbbek, távolosabbak lesznek, belém száll az olasz táj
kimondhatatlan édességű szerenitása, és mostani utamban először
boldog vagyok. Boldog a szó antik értelmében, amely szerint a gyer-
mek nem lehet boldog: teljes. Semmi sem hiányzik. A Harmadik To-
rony az enyém. Olaszország az enyém, nem Mussolinié. Én magam az
enyém vagyok. És önmagamnak elégségesen egyedül vagyok.

Ott, a Harmadik Torony alján megértettem mindent: nyugtalanságo-
mat a vonatokon, a szállodákban, a vendéglőkben, a kirándulók közt,
egész úton mindenütt, ahol mint magányosnak a kollektivitással, a
boldog olasz kollektivitással kellett érintkeznem. A magányomat fél-
tettem tőlük, és az európai jövőtől, amit a számomra szimbolizáltak. A
magányos boldogságomat féltettem az ő csordai boldogságuktól, mert
ők az erősebbek.

Ezt a boldogságot, amit itt érzek a Harmadik Torony alján, senkinek
átadni nem tudom. Éppúgy, aminthogy senkinek és semminek, semmi
államnak és semmi eszmének nem adhatom oda önmagam.

Siedo ai piedi della mia torre e guardo il panorama, il mio panorama. Finora ho dovuto dividerlo con gli altri, rallegrarmene chiacchierando con loro, ora qui si compie la presa di possesso spirituale, l'intero stato è mio. Da una parte, fino al mare, la collinare, cittadina, benestante e crepuscolare Romagna; dall'altra parte, gli antichi Appennini etruschi percorsi dai briganti, e dietro di loro avverto il mio paradiso: Urbino, tutto ciò che uno possa desiderare. Le montagne ancora più alte non mi piacciono. Non mi piacciono le Alpi. Sono irruente, titaniche. Non sono montagne per uomini. Le montagne non dovrebbero essere più massicce di così. Gli Appennini sono a misura d'uomo, parimenti all'intero paesaggio italiano, per questo è la terra più bella di tutte.

Siedo sul paesaggio italiano, i blu e i rossi del crepuscolo divengono più vividi, risonanti, lontani; mi pervade la serenitas dell'indicibile dolcezza del panorama italiano, e per la prima volta in questo viaggio mi sento felice. Totalmente beato, nell'antica accezione del termine, secondo la quale i bambini non lo possono essere. Non manca niente. La Terza Torre è mia. L'Italia è mia, non di Mussolini. Io appartengo a me stesso. E la mia solitudine mi basta.

Lì, alla base della Terza Torre, ho capito tutto: la mia irrequietezza sul treno, negli alberghi, nelle locande, tra i turisti, in qualsiasi luogo dove, come il singolo con la collettività, dovetti interagire con la collettività italiana, la beata collettività italiana. Temevo per la mia solitudine, a causa loro e del futuro dell'Europa, di quello che rappresentavano per me. Temevo per la mia solitaria felicità a causa della loro felicità gregaria, perché sono loro i più forti.

Questa felicità che sento ai piedi della Terza Torre non si può spiegare. Così come non posso concedere me stesso a niente e nessuno, a nessuno stato e a nessuna ideologia.

Trad. di Alessia Mio